

Uloga Gavrika, druga uloga u životu, prva je bila crnac Đimi po kojoj je dobio ime

Katarina Kolega

GLUMAC FRANJO ĐIMI JURČEC I ZAGREBAČKO KAZALIŠTE MLADIH

SEDAM BURNIH DESETLJEĆA I ANEGDOTE KOJE SE PAMTE

Gavella je govorio da djeca trebaju uživati u glumi, da se trebaju igrati, a kad glume "djecu", moraju biti prirodna, jednostavna, neizvještačena

Zagrebačko kazalište mladih ove godine proslavlja sedamdeset godina postojanja, što ga, ističe Antonija Bogner Šaban u monografiji¹, svrstava među najstarija hrvatska kazališta ovakvog tipa, pored današnjeg Kazališta mladih u Splitu, odnosno Dječjeg kazališta u Osijeku. Ideja za osnivanje Pionirskog kazališta javila se 1947. u tadašnjem Komitetu Narodne omladine Hrvatske za grad Zagreb koje je pozvalo uglednu glumicu Boženu Begović da okupi djecu i organizira kazalište

koje će biti carstvo njihova stvaralaštva. Boženi Begović nije bio cilj isključivo stvarati predstave jer je znala da je kazalište za rad s djecom *izvanredno pogodan medij koji djeluje odgojno, isto toliko u moralnom i političkom koliko i u estetskom smislu.*² Upravo je zato na suradnju pozvala profesionalne umjetnike kao što su glumica i redateljica Đurđica Dević, scenograf Zvonimir Agbaba, koreografkinja Silvija Hercigonja, baletni pedagog Nenad Lhotka i voditeljica baleta Marija Šembera.

Prve polaznike tražila je po osnovnim školama - odabirala je odlikaše i odlikašice, a ovisno o njihovih sklonostima slala ih je u recitacijsku, glumačku, scenografsku, kostimografsku te plesnu skupinu. Mnogi od njih kasnije su odabrali druga zanimanja, iako su kazalište nastavili pratiti kao gledatelji koji prema njemu gaje zanimanje i ljubav, a ujedno su stekli i svojevrsno znanje. Iz prve generacije polaznika samo su dvojica postali glumci - Tihomir Miško Polanec i Franjo Đimi Jurčec. Oni su sa Slavicom Jukić, koja se Pionirskom kazalištu pridružila nekoliko godina kasnije, činili jezgru profesionalnog ansambla. Tih se početaka, ali i kasnijeg angažmana u kazalištu prisjetio Franjo Đimi Jurčec koji nas, osobnim sjećanjima, vodi kroz povijest jednog kazališta, ali i jednog vremena.

Pionirsko kazalište u Zagrebu otvorilo se 29. ožujka 1948. Vi ste tada imali 12 godina. Kako ste doznali da se otvara kazalište i što vas je njemu privuklo?

Išao sam u Trnjansku školu kamo je došao dopis da se otvara Pionirsko kazalište. Najbolji su se daci trebali tamo prijaviti. Budući da sam bio jedan od najboljih đaka, morao sam se i ja prijaviti. Došao sam u Haulikovu ulicu, gdje su bile prve dvorane u kojima smo radili. Mene su stavili u recitacijsku skupinu i još uvijek se sjećam školske ploče. Znam da smo se u tim grupama silno zabavljali, a da smo pritom učili sve o kazalištu - o drami, raznim piscima, kako se komad postavlja na pozornicu, kako se režira. No, prvo što smo učili bilo je kako lijepo i ispravno govoriti. Tada sam se prvi put susreo s pojmom akcenta. Nitko od nas nije imao pojma što je to. Meni je taj rad na govoru bio neizmjerljivo važan.

Doktor Branko Gavella tih je godina govorio

Prvo što smo učili bilo je kako lijepo i ispravno govoriti. Tada sam se prvi put susreo s pojmom akcenta. Nitko od nas nije imao pojma što je to. Meni je taj rad na govoru bio neizmjerljivo važan

da djeca trebaju prvo uživati u kazalištu, naučiti biti prirodni i spontani, a tek onda dobro govoriti. Što mislite o tome?

To je točno. To nam je Gavella i na Akademiji govorio. Ali to ne proturječi ovome o čemu ja govorim. Mi se nismo spremali za glumce, nego su nas podučavali lijepo govoriti. Gavella je govorio da djeca trebaju uživati u glumi, da se trebaju igrati, a kad glume djecu, moraju biti prirodna, jednostavna, neizvještačena. A što je drugo nego gluma? Zar odrasli glumci nemaju ista pravila?

Kad ste došli u PIK, dočekala vas je glumica i tadašnja ravnateljica kazališta Božena Begović koja je sa svojim prvim grupama uskoro napravila prvu predstavu pod nazivom Pioniri na ljetovanju. Božena Begović je režirala, scenograf je bio Zvonimir Agbaba, koreograf Nenad Lhotka. Premijeru ste imali već nakon tri mjeseca, 30. lipnja 1948., a predstavu ste izveli čak četiri puta. Sjećate li se te predstave?

Naravno. Iz Haulikove ulice ubrzo smo se preselili u Buconjićevu gdje je bila velika vila s prekrasnim vrtom punim zelenila i lišća. Pronašao sam fotografiju iz tog vrta na kojoj dječaci i djevojčice drže transparente na kojima piše kostimografska grupa, scenografska, recitacijska... U prvom redu su bili najmanji - možete pogoditi da sam tu bio i ja. (smijeh)

Što se tiče same predstave, tekst je napisala Božena. Radilo se o tome da su, kao što sam naziv govori, pioniri otišli na ljetovanje i tamo su spremali veliku priredbu. Jedan je donosio plesne cipele, drugi transparente, treći pjesme, svatko je nešto nosio i bila je velika gungula.

I dođem ja na pozornicu, a tumačio sam malog crnog kuhara. Danas to ne bi ništa značilo, no tada je to bila senzacija. To je kao da vam danas dode svemirac. Crnaca u to vrijeme uopće nije bilo. Jedva da smo znali da postoje. I odjednom me netko pita: „Kako se zoveš?” A ja mu odgovorim. „Jimmy. Jimmy Roberts.” To je bila moja prva rečenica u kazalištu

Predstava počinje pjevanjem, plesom i govorenjem pjesama. Kad se to zahuktalo, najednom se čuo povik: „Upomoć! Upomoć! Sudar! Nesreća!“ Svi su se izbezumili, kad jedan dotrči i veli: *Došlo je do sudara brodova. Jedan je brod potonuo i cijela posada na njemu. Samo se spasio jedan mali kuhar.* Taj sam kuhar bio ja. I dođem ja na pozornicu, a tumačio sam malog crnog kuhara. Danas to ne bi ništa značilo, no tada je to bila senzacija. To je kao da vam danas dođe svemirac. Crnaca u to vrijeme uopće nije bilo. Jedva da smo znali da postoje. I odjednom me netko pita: „Kako se zoveš?“ A ja mu odgovorim. „Jimmy. Jimmy Roberts.“ To je bila moja prva rečenica u kazalištu.

I od tada vas svi zovu Đimi!

Točno. Čak su me i kod kuće svi zvali Đimi. Jednom su mi pozvonili na vrata kolege iz tehnike. Otvorila im je moja mama i pitala ih koga trebaju. Kad su joj rekli da trebaju Franju, ona im je rekla da tu nema nikakvog Franje i zatvorila im je vrata. Zatim su ponovno pozvonili i pitali je li Đimi kod kuće. Ona je tada uzviknula: „A, na Đimija ste mislili! Eno ga tamo u sobi.“ Ni ona me više nije zvala Franjo. I danas kad me netko zovne Franjo, rijetko se okrenem. Uvijek mislim da je to netko drugi. Oni koji me poznaju zovu me Đimi.

Dakle, prva rečenica u kazalištu vas je zauvijek obilježila.

Do kraja života. To vam je kao prva ljubav. Ona vas na neki način do kraja odredi.

Đurđica je meni bila najdraža redateljica. Ona je u prvom redu bila glumica pa je i s nama klincima stalno glumila. Kad je režirala, glumila je s nama, kad smo igrali igre, prevrtala se s nama. Obožavali smo je

Boženi Begović uskoro se u radu pridružila glumica i redateljica i dramska pedagoginja Đurđica Dević. Nakon Rijeke i Osijeka, u

čijim je kazalištima također vodila dramske grupe s djecom, Đurđica Dević zaposlila se u zagrebačkom PIK-u.

Đurđica je meni bila najdraža redateljica. Ona je u prvom redu bila glumica pa je i s nama klincima stalno glumila. Kad je režirala, glumila je s nama, kad smo igrali igre, prevrtala se s nama. Obožavali smo je. Svaku smo Novu godinu dočekivali s njom, uz pjesmu, ples i mnoge igre jer ih je ona znala na tisuće. Tada smo već bili na sceni L-99 u Preradovićevoj ulici. Kao redateljica znala je dati točnu glumačku uputu, a radila je predstave koje su odisale optimizmom i fakinstvom jer je ona bila jedan mali fakini. I zato smo je svi silno voljeli. Kod nje je svatko imao osjećaj da je glavni jer je jako dobro poznavala svako dijete s kojim radi.

Njezina prva predstava bila je *Bijeli se osamljeno jedro ruskog pisca Valentina Petroviča u kojoj ste, samo nekoliko mjeseci nakon Pionira na ljetovanju (10. studenog 1948.), glumili s velikim glumcem Svenom Lastom.*

Ja sam glumio Gavrika, a Sven Lasta je bio moj djed koji je stalno bio u zatvoru jer je bio revolucionar. Gavrik je zbog toga bio silno siromašan i često gladan. Ona je znala kako da prihvatim tu ulogu, iako je bila svjesna da ne znam pozadinu događanja i tadašnja politička previranja u Sovjetskom Savezu. To je bila jedna topla ljudska priča pa smo dosta razgovarali o tom odnosu između djeda i unuka. To mi je bilo blisko, a Đurđica je točno znala kako da značenje drame uklopim u svoj sklop razmišljanja.

No, moram vam ispričati jednu anegdodu u kojoj se pokazuje koliko je bila pravedna. Tražila je točnost od odraslih, a Sven je jedan dan na izvedbu zakasnio pet minuta. Na sceni imamo dijalog u kojemu mu ja govorim: „Djedice, djedice, što su ti to napravili?“ Naime, tek se vratio iz zatvora. A meni Sven odgovara: „Ma pusti sine, kaznili su me sa sto dinara.“ Nakon toga se čuo Đurđičin glas iza pozornice: „Nije sto, nego petsto dinara!“ Đurđica je, naime, cijelo vrijeme bila iza scene, pratila je predstavu, a na kraju ga je stvarno kaznila - sa sto dinara zato što je kasnio, a zatim je kaznu povisila na petsto zato što je to rekao na pozornici.

Kako vam je bilo kao djetetu glumiti s profesionalnim glumcima?

Ja sam u Svenu Lasti vidio Boga. Puno sam o njemu čuo, svima nam je bio pojam. Gledali smo ga otvorenih očiju. Veliki glumci kao što su Sven Lasta, Drago Krča, Bobi Marotti, Zlatko Crnković često su gostovali kod nas u kazalištu i bili su silno dobrohotni ljudi. Obožavali smo ih. Nakon svake probe su nam pričali razne priče, nama je bilo sjajno slušati ih i bilo je to jedno malo čudo.

Nakon nekoliko godina iz Pionirskog ste prešli u Omladinski studio koji je vodila Zvezdana Ladika. Koja vas sjećanja vežu uz Zvezdanu?

Zvezdanu smo svi poštovali. Ona nam je nastojala biti frendica. I taj me frendovski odnos zauvijek vezao za kazalište. Kad sam kao dijete došao u PIK, nisam mislio da ću postati glumac. Bio sam tamo jer sam se dobro bavljao. Sve mi je bilo smiješno i zabavno. No, u Omladinskom studiju počeli smo se susretati s velikim svjetskim dramatičarima, glumiti u predstavama za odrasle. Sa 16, 17 godina tumačio sam Mercuzija u *Romeu i Juliji*. Nevenka Stipančić je bila Julija, a Romeo je kasnije otišao za Kanadu. Mercuzio mi je bio vrlo zanimljiv lik - zafrkant, vedar, nasmijan čovjek. Počeli su mi se sviđati ti likovi, uživljavao sam se u njih, predavao toj psihologiji. U tome sam, naravno, znao i pretjerati, kao što to klinci rade, no tada sam shvatio da želim postati glumac. Nikome još nisam ništa govorio, no kada sam bio maturant, zamolio sam Zvezdanu da me sprema za prijemni ispit. U to vrijeme spremala je i Slavicu Jukić i nas dvoje smo u isto vrijeme polagali i prošli od prve. To je bilo sjajno. Bio sam silno ponosan.

Tih je godina na Akademiji rektor bio dr. Branko Gavella.

Tako je. Sjećam ga se kao čovjeka koji je bio, ne Bog i batina, nego miris, okus i život te Akademije. Službeno je bio rektor, no bio je prisutan na govornim vježbama, na glumi, na svemu što smo radili, sve je pratio i u svemu je pomagao. Sjećam se jedne anegdote koja sjajno opisuje kako nas je ne samo podučavao, nego i odgajao. Naime, jednom me je skoro izlupao štapom.

Veliki glumci kao što su Sven Lasta, Drago Krča, Bobi Marotti, Zlatko Crnković često su gostovali kod nas u kazalištu i bili su silno dobrohotni ljudi

Zašto?

Sigurno znate tko je Zlatko Crnković. On je na Akademiji bio na četvrtj godini i već je u PIK-u igrao neke uloge pa smo se nas dvojica poznavali. Jednom smo se sreli na stepenicama Akademije. Pozdravio sam ga: „Zlatko, bok! Kak si? Daj dođi, moram ti nešto reći.“ Najedanput sam čuo gromki glas: „Kaj, kaj si rekel? Mulec mali! Odi sim! Odi sim! Ti buš gospodinu Zlatku na ti govoril. Ja bum te sa štapom...!“ Zatim je tako zamahnuo štapom po stepenicama da je Crnković uzviknuo: „Bježi, Đimi!“ I ja sam pobjegao. Međutim, Gavella nas je učio da poštujemo starije od sebe. Poslije mi je rekao: „Dobro da si pobjegao, jer ja bi te stvarno vudril. Je l' ti znaš, mali, kaj gospon Crnković zna, a ti još ne znaš niš. Tri je godine stariji od tebe, tri godine zna više od tebe, ja sam ga učio. Ti se njemu trebaš obračati s oni!“ Gavella nas je učio mnogim ljudskim stvarima koje nisu izravno vezane za glumu, nego općenito za život. Učio nas je da moramo poštovati starije glumce, makar nam se možda i ne sviđaju.

Već ste tijekom studija glumili na velikim pozornicama i tada se otkrilo da ste silno škakljivi, zar ne?

Katastrofa! Kao student druge godine dobio sam čast glumiti u *Figarovoj svadbi* u režiji Georgija Para. Tumačio sam prelijepog momka Kerubina kojega su dotad igrale samo cure. Imao sam bujnu crnu kosu, bio sam zgodan dečko i glumio sam sa sjajnom glumicom Ervinom Dragman. Ona je tumačila groficu, a ja njezinog ljubimca. U jednoj mi je sceni kupila odjeću i želi me obući. Dok me oblačila, gospođa Ervina me škakljala, a ja sam počeo urlati, skakati. Publika se valjala od smijeha. Kad su me konačno obukli, trebam grofici otpjevati šansonu. A ja nemam sluha, ne znam pjevati. Dođe premijera, dođe to

Najdraža predstava - Maksimilian Zviždukalo

škakljanje, to vrištanje. Sjedi kompozitor u prvoj loži u HNK-u, i izgleda kao da mu je dvokatnica pala na glavu. Konačno dođe moje pjevanje, moja šansona. Umirao sam od straha: u prvom redu bilo me je strah jer znam da ne znam pjevati, drugo, ona me je škakljala tako da sam skoro umro, treće, nismo imali klavir nego klafsen. I tako krenem ja pjevati i neprestano pogledavam kompozitora i vidim da me pozorno gleda. Nakon pjesme mi se činilo da je tišina trajala sto godina, a zatim je nastao tako urnebesno pljesak da se kazalište treslo. Tada nisam ničega bio svjestan, no poslije su mi rekli što se dogodilo. „Ti si, Đimi, falšao za jednu četvrtinu tona, ali si tako pjevao svih šest strofa, a to mogu samo veliki sluhaši!“ To uopće nisam znao. No, nikad više nisam uspio tako pjevati.

Sjećam se i predstave *Mudri Cigo*. Mojim je kolegama na jednoj izvedbi bio štos da me zavežu za stablo s rukama odostraga tako da se ne mogu pomaknuti. Zatim su me počeli škakljati. Ja se smijem, publika umire od smijeha, no od silnog škakljanja ja sam pao u nesvijest. Srećom je ravnateljica bila u gledalištu, dojurila je na pozornicu i naredila da se spusti zastor. Zatim je počela vikati na kolege, oni nisu mislili ništa loše, no nisu mogli shvatiti da sam tako škakljiv.

Nakon završene Akademije dobili ste zaposlenje u PIK-u koje se počinje profesionalizirati. Jezgru ansambla su, uz vas, činili Slavica Jukić i Tihomir Miško Polanec po kojemu se zove današnja mala dvorana Zagrebačkog kazališta mladih. Kakav je bio Miško Polanec?

Bio mi je prije svega najbolji prijatelj. Imao je veliku vriednost u sebi, a bio je silno nesretan od djetinjstva. Majka mu je otišla s drugim čovjekom, otac mu je otišao u partizane pomagati nekom liječniku i on je ostao sam. Zatim je doznao da su mu tatu uhapsili. Jednoga je dana sjeo na rudu od kola i na tom se repu vozio do Zagreba 13, 14 sati. Došao je u Petrinjsku i tražio je tatu. Pokazali su mu ga kroz rešetke i to je bio posljednji put da ga je vidio. Odrastao je u sirotištu, a kad je krenuo u školu, bio je izvrstan đak pa je došao u PIK. Poslije je upisao pravo. Bio je vrlo pametan čovjek, no bilo mu je teško provoditi cijele dane u kazalištu i polagati ispite na pravu. To baš

Bio je stariji od nas. Znao je slušati. Sve probleme koje si imao, mogao si pred njim isplakati

nije tako jednostavno. Na trećoj godini prava ponudili su mu angažman u kazalištu.

Milena Večerina, koja je postala ravnateljica PIK-a 1953. godine, zapisala je u monografiji da je odskakao glumačkim talentom, marljivoću, ozbiljnim prilaženjem svakom zadatku. „Razvio se u glumca koji je sposoban za kreacije najvišeg ranga.“³ Kako to da nije završio Akademiju?

Kada je pristupio prijemnom ispitu, rekli su mu da je vrlo talentiran, ali da je rastom nedostatan za glumca. Bio je visok svega 150 cm i zbog toga ga nisu primili na Akademiju. No, Miškec je bio primljen u ansambl Pionirskog kazališta i uvijek je igrao jednu od glavnih uloga.

Zašto ste u monografiji, objavljenoj povodom pedesete godišnjice kazališta, napisali da je Miško Polanec bio dobar duh kazališta?

Zato što je Miško bio stalno u kazalištu. Bio je stariji od nas. Znao je slušati. Sve probleme koje si imao, mogao si pred njim isplakati. On bi te uvijek pozorno slušao. Mi smo mnogo takvih intimnih razgovora vodili, no nije samo sa mnom razgovarao. S mnogim drugima je razgovarao, mnoge je slušao. Vjerojatno smo zato Miškeca tako poštivali kao starijeg, pametnog, osjećajnog prijatelja.

Miško Polanec bio je i v.d. ravnatelja kazališta od 1981. do 1983. Bili ste i vi v.d. ravnatelja kazališta. I to prije Miška - od 1978. do 1979.

Da. Jesam. A ispričat ću vam i kako je to bilo. Jedno jutro zove mene tajnica na telefon i govori mi: „Dobro jutro, družite direktore. Đimi, vi ste jučer posljednjepodne postali direktor kazališta.“ Mislio sam da se šali. U to vrijeme nismo imali ravnatelja. Raspisivali smo nekoliko natječa-

ja, no na njih se nitko nije javljao. Nitko nije htio biti ravnatelj. Kad sam došao u kazalište, zamolili su me da preuzmem tu funkciju na mjesec, dva, dok se ne raspiše natječaj. No, to se produžilo na šest mjeseci, pa na još šest mjeseci, a ja sam jedva čekao da se toga riješim.

Zašto?

Naporno mi je to bilo. Zbog te funkcije, nisam prestao glumiti, a imao sam i direktorske obaveze. Jednom su me tijekom probe zvali iz propagande da dođem k njima jer me je čekala neka gospođa koja je htjela kupiti deset predstava. Dolazim ja u propagandu sav zmazan, znojnan, u kuti na tregere i pitam je: „Izvolite gospođo, što ste trebali?“ Veli ona meni: „Vas ništa ne trebam. Trebam direktora.“ Odgovorim joj ja: „Izvolite. Ja sam.“ Ona me zatim promotrila od glave do pete, nasmijala se i odvrtila mi: „Joj, vi glumci. Vi se stalno nešto zezate. Baš ste pravi zafrkanti.“ Propaganda ju je morala uvjeravati da se ja ne šalim, da sam stvarno direktor.

Sjećam se i jednog svog dolaska u komitet. Izbio je neki skandal i morao sam braniti kazalište. Jedan je drug žestoko napadao kazalište, a ja sam ga pitao je li ikada bio u kazalištu. On mi je na to odbrusio da nema vremena za to, a ja sam ga upitao kako ga onda može tako napadati. Tada mi se unio u lice govoreći: „Slušaj, družo, nećeš ti dugo još biti direktor kazališta!“ Svi su skočili, primili se za glavu, a ja sam mu se nasmijeo i rekao: „Znate što, ja ću vam pljeskati i zahvaliti za cijeli život kad me smijete. Ja sam glumac, a za direktora me nije briga.“ Mene direktorstvo nije zanimalo, bilo je to silno naporno, no nisam dao da od mene prave majmuna. Dojadio mi je direktorstvo i to seljakanje sim-tam. Sjećam se još dok je Nikola Vončina bio direktor. Stalno smo tražili stalni prostor, obećavali su nam ga i obećavali, no nikako ga nismo dobivali. Vončina je jedan dan došao i rekao da je grad odobrio gradnju kazališta i da će nositelj gradnje biti SIZ školskog obrazovanja. No, sve je stalo na riječima. Jednog sam dana poludio, došao sam do Vončine i rekao mu: „Nikola, idemo mi zajedno u SIZ.“ Bijesno sam došao direktoru SIZ-a i pitao ga: „Dobro, imamo li mi šanse ili nemamo?“ Začudeno me je promatrao, a zatim mi je rekao: „Družo, nemojte se srditi. Evo, dodite sutra na potpisivanje.“ Svojim sam bijesom uspio to napraviti.

Jeste li imali i negativnih posljedica zbog svog bijesa?

Jesam jer ne podnosim laž i prenemaganje. Znao sam ustati sa sastanka i demonstrativno otići. Onda su uslijedile tužbe i tako dalje, no nisu mi mogli ništa. Ionako nisam htio biti ništa drugo, osim glumac. A to mi nisu mogli oduzeti.

Od osnutka kazališta pa sve do osamdesetih godina predstave ste izvodili po školama, u dvoranama narodnih sveučilišta na Trešnjevci i Peščenici, kad se 1974. izgradila mala dvorana L-99, koja je primala 99 gledatelja, dio predstava se i tamo izvodio. Borba za kazališnu zgradu bila je stvarno mukotrpna i zahtijevala je golemo strpljenje. No, ni promjena imena iz Pionirsko kazalište u Zagrebačko kazalište mladih također nije lako prošla.

Da. Nije. Dobili smo po nosu od tadašnjih partijskih čelnika, no objasnili smo im da igramo i za odrasle, a ne samo za djecu i da nam je zato potrebna promjena imena. Tada su shvatili.

Vratimo se na ono što najviše volite - na glumu. Kao dijete glumili ste s profesionalnim glumcima, a kao profesionalac često se igrali s djecom. Kakvo je iskustvo bivanja na sceni s djecom?

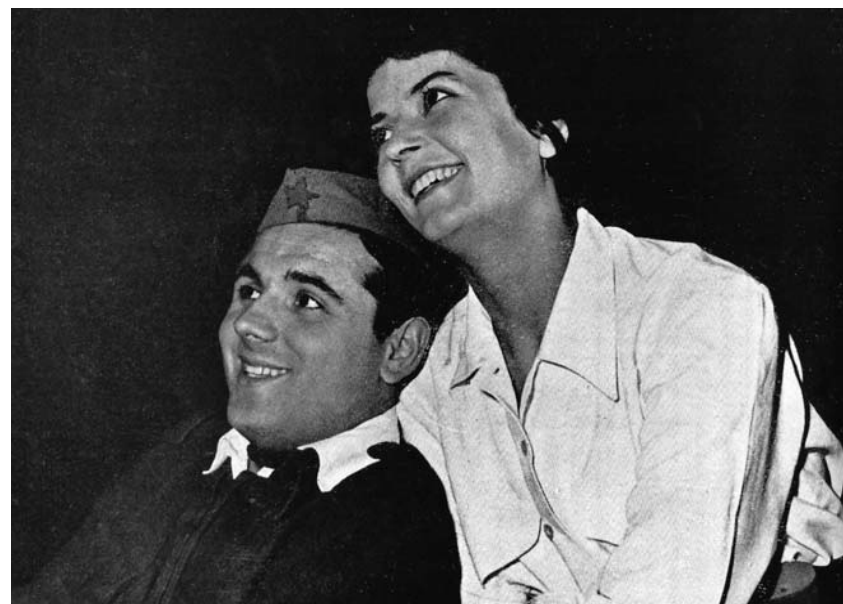
Predivno. Iz jednostavnog razloga. Ja sam poznat po tome da me djeca vole.

Zapisi ste u monografiji da biti glumac u kazalištu za djecu zahtijeva potpunu psihofizičku spremnost glumca, da glumac mora pokazati svu svoju osobnost. Smatrate li da je teže glumiti u kazalištu za djecu i za s djecom na pozornici?

Da. Teže je.

Zašto?

Razlog je vrlo jednostavan. Kad radiš s odraslim kolega-

ma, možeš pokazati da si taj dan neraspoložen, možeš se srditi i odbrusiti: „Pusti me na miru!“ Kad si s djecom, ne smiješ to, ni u kojem slučaju, ni pomisliti. Ne bi smio biti takav prema djeci jer djeca neće shvatiti da ti se nešto dogodilo u životu i da si nervozan. Pomislit će da su za tvoje loše raspoloženje oni krivi. Moraš jako paziti. Nadalje, ne smiješ pokazati da si ti glavni, nego da su oni glavni u predstavi. Kad naprave grešku, ne smiješ im reći: „To je krivo!“ Bolje im je reći: „Ajmo to probati napraviti drukčije.“ Treba znati i treba zapravo voljeti djecu.

Djeca su i kao publika vrlo zahtjevna. Odmah će vam dati do znanja sviđa li im se ili ne sviđa predstava.

Neće pokazati, nego fučkati. Ako djeca u publici žubore, nisu oni krivi, ti si kriv što te ne slušaju. Teško je uvijek biti raspoložen za djecu. Dođu ti otvorenih očiju i otvorenog srca, a ako ti to ne vidiš, onda oni misle da su nešto krivi. Nisu. Ti si kriv.

Ako djeca u publici žubore, nisu oni krivi, ti si kriv što te ne slušaju

Nije lako glumiti s djecom, ni za djecu, no ostali ste vjerni kazalištu za djecu, iako ste glumili i u predstavama za odrasle. Kako to?

I dan-danas mislim da je to najvjernija publika. Odrasli će, ako im se predstava ne sviđa, spustiti glavu, držati fige i na prvoj pauzi otići. A klinci neće pobjeći. Oni će početi galamiti ili fučkati. A kad im se predstava sviđa, onda urlaju od smijeha.

Koja vam je najdraža predstava?

Jedna od mojih najdražih predstava je *Maksimilijan Zviždukal*. Režirao ju je Dino Radojević. Sjećam se da je jedan dan na probu došao autor Ludwig Volker iz Berlina. Gleda našu probu, gleda i odjednom pita Dinu: „Jesam li

ja to napisao?" Dino mu je potvrdno odgovorio. No, lagao mu je. Trideset posto teksta sam napisao ja. Na temelju onoga što je napisano, ja sam izmislio rečenice koje djeca govore u školi. Primjerice, nisam rekao „dobio sam jediniću“, nego „dobio sam kulju“, ili kako se već tada govorilo. Moraš paziti kako se govori u sredinama u kojima igraš i prilagoditi tekst prema tome. Tada se djeca prepoznaju i kažu: „Aha, to je naše.“

Dino Radojević je znao biti vrlo prilagodljiv, ali ja sam ponekad znao i pretjerati pa mi je govorio: „Dimi, sad bi bilo dosta!“

U predstavi mi kolege govore da pripremaju predstavu i pitaju me što bih ja igrao. „Zizi, ja ću biti tvoj mali sin.“, odgovorim svom kolegi i prijatelju Zvonimiru Juriću, a Zizi me pogleda i kaže: „Molim? Ti ćeš biti moj mali sin? Ne dolazi u obzir! Ćim, pa daj se pogledaj. Ti si mali, star, šepav, debel si, nikakav. Publika umire od smijeha. Ja im na to velim: „Točno. Star sam. Čelav sam, nikakav.“

Zatim pridem publici i iskreno kažem: „Ja se s vama želim samo igrati, želim se zabavljati s vama, želim biti takav kao vi. Ja u igri mogu biti avion, traktor, a mogu biti i

ZKM je klapa glumaca koji se vole. Kad završi predstava, nitko ne ide doma. Svi idu u kafić, pričamo, pjevamo, zezamo se. Bili smo klapa, podržavali smo jedni druge, pljeskali jedni drugima. Danas je teško biti klapa

Maksimilijan, zar ne?" Svi su klinici u tom trenutku povikali: „Da!!!“

Kad te oni prihvate, tada možeš biti sve jer ti vjeruju. To je bitno. Ali to je teško postići.

Početak sedamdesetih godina dosta se prevodila suvremena njemačka drama za djecu i mlade, a pokušavala se slijediti poetika GRIPS teatra – poznatog berlinskog kazališta za mlade. Uz Maksimilijana, tih su se godina prevele i uprizorile i drame Šrokoloko i Malapala, Žburkova djeca, Mala Pala, Artur i Truba, Pa to je da pošiš

Da. To je bilo nešto novo za nas. Te drame nisu govorile o maštovitim svjetovima, nisu bile bajke, nego su dočaravale svakodnevn život.

Zahvaljujući njima, gostovali ste i u GRIPS teatru?

Nikad neću zaboraviti naše gostovanje s *Maksimilijanom*. U gledalištu su trebala biti naša djeca koja žive u Berlinu. No, bio je Titov rođendan i u kazalištu nije bilo nikoga. Ni jednog našeg klinca. A predstava je bila namijenjena samo za naše klince. Svi smo bili izvan sebe i pitali smo se što ćemo sad. No, ravnatelj kazališta nas je smirio, otišao je u svoju kancelariju i za deset minuta kazalište je bilo krcato. Objasnio nam je da je *Maksimilijan* kod njih kulturna predstava i da se škole uvijek na nju odazovu. Na početku predstave htio sam s publikom koja ne zna hrvatski uspostaviti interakciju. Budući da nisam mogao govorom, činio sam to pomoću mimike i zvukova jer sam htio da me prihvate kao zafrkanta. Oponašali su moje zvukove

i kretnije i tada je počela predstava. Bila je sjajna! Prije svake scene znali su što će se dogoditi jer im je to objasnio Ludwig preko megafona. Nisu razumjeli ni jednu jedinu riječ, a stalno su se smijali i nakon predstave se nisu dali iz gledališta.

Cijelu ste svoju karijeru proveli u Zagrebačkom kazalištu mladih, odigrali ste široku lepezu različitih uloga, glumili ste u predstavama za djecu i za odrasle. Mnogi govore da je ZKM-ov ansambl poseban. U čemu je njegova posebnost?

ZKM je klapa glumaca koji se vole. Kad završi predstava, nitko ne ide doma. Svi idu u kafić, pričamo, pjevamo, zezamo se. Bili smo klapa, podržavali smo jedni druge, pljeskali jedni drugima. Danas je teško biti klapa. Danas glumac poslije probe juri na snimanje, jer ljudi trebaju živjeti, trebaju zarađivati. Važno je reći da sam ostao u jako dobrim odnosima i s ljudima koji su sa mnom pohađali PIK, a kasnije se nisu nastavili baviti glumom. Svi smo mi bili veliki frendovi. Danas kad ih sretnem, imam osjećaj kao da sam se sreo s braćom. To je jedna takva radost, uvažavanje. Poznajem široku lepezu ljudi koji su većinom drugih zanimanja, a koji su tako dobri, da je to sjajno.

¹ Antonija Bogner Šaban: U zrcalu povijesti, u: 50 godina Zagrebačkog kazališta mladih, ZKM, Zagreb, 2000., str.1

² Božena Begović: Sjećanja, u:15 godina Zagrebačkog pionirskog kazališta, ZPK, Zagreb, 1964., str.6

³ Milena Večerina: U zrcalu vremena, u: 15 godina Zagrebačkog pionirskog kazališta, ZPK, Zagreb, 1964., str.9